

Elkaar ontmoeten – of praten over homoseksualiteit?

R.Ruard Ganzevoort

verschenen in *Vroom en Vrolijk* 15/3, 2005, 15-17

Natuurlijk is er in de afgelopen decennia veel gebeurd in de emancipatie van homo's en lesbiennes, ook in de kerken. Toch is op veel plaatsen de ruimte beperkt, zeker in de orthodoxe hoek van de kerk. Meer nog: een echte ontmoeting blijkt ingewikkeld. Naast elkaar of langs elkaar heen leven is veel eenvoudiger.

Dat heeft er misschien mee te maken dat je voor een werkelijke ontmoeting niet alleen moet kijken naar wat je gezamenlijk hebt of wat je in elkaar herkent. Dat waar je verschilt en wat je in de ander niet kunt herkennen is even wezenlijk voor een ontmoeting. Dat geldt natuurlijk niet alleen tussen hetero en homo, maar ook tussen man en vrouw, jong en oud, arm en rijk, blank en zwart. Uiteindelijk gebeurt het in elk contact. Een echte ontmoeting is altijd ook een worsteling met het onbegrijpelijke van de ander.

HET BEGINT MET EEN KLOOF

Het gesprek over homoseksualiteit in de kerk (en daarbuiten) gaat niet alleen over meningen en standpunten. Dat is misschien wel de taal waarin het wordt geuit, maar het is niet per se de kern van het gesprek. Het gaat ook over ons fundamentele onderbuikgevoel, de manier waarop we in de wereld staan. Juist op dat niveau kunnen homo's en hetero's maar voor een deel echt met elkaar meevoelen. Soms zeggen mensen dat ook letterlijk: 'Ik moet er niet aan denken dat ...' En dat zijn dan niet alleen de conservatieve hetero's; over en weer ontmoeten we in elkaar iets vreemds. Iets wezensvreemds. Dat kunnen we maar beter accepteren.

Voor een ontmoeting moet je je dus eerst bewust zijn van je eigen perspectief en beseffen dat de ander een echt ander perspectief heeft. Dat zijn al twee ingewikkelde stappen. Soms komen we niet eens aan de eerste stap toe. Veel homo's en lesbiennes hebben jarenlang alleen vanuit het perspectief van hetero's gedacht en geleefd. Voor hen is het een moeizame bevrijding om het eigen perspectief te gaan innemen. Minstens zo moeilijk is het te beseffen dat de ander echt anders is. Dat is vooral moeilijk wanneer je bij de vanzelfsprekende meerderheid hoort. Pas als deze twee stappen gezet zijn kun je een stap verder komen en proberen het perspectief van de ander te verstaan: via de ogen van de

ander jezelf te zien. Zo kunnen hetero's meevoelen wat hun woorden en houding bij homo's teweegbrengen en andersom.

DE ANDER ALS VREEMDELING EN GELIJKENIS

Als je een ander ontmoet, ontmoet je een vreemde. In die ander word je dan ook bepaald bij het anders zijn. Dat is een heel bijbels gebeuren. De vreemdeling is degene die onze vanzelfsprekendheid doorbreekt en ons openmaakt voor een nieuwe boodschap. De ontmoeting met de vreemdeling is dan ook niet minder dan een openbaring. Voor zo'n ontmoeting staat Jezus symbool. Hij verschijnt als Vreemdeling en weigert op te gaan in de massa. Hij blijft opvallen als de man die anders is. Daar maakt hij zelfs zijn handelsmerk van: in zijn woorden en daden doet hij steeds het onverwachte. Heel concreet vind je dat in de gelijkenissen. Daar wordt in een gewoon verhaal een vervreemdend element ingebracht. De kracht daarvan is dat wanneer het gewone verhaal vreemd wordt, dat dan het vreemde verhaal van het Koninkrijk verstaanbaar kan worden. Zo zijn gelijkenissen dragers van de momenten van openbaring: momenten dat we opeens iets ontdekken van het anders-zijn van Gods Koninkrijk.

Nu moet je altijd uitkijken dat te makkelijk gelijk te stellen, maar die vreemdeling is vandaag de dag in de kerken onder andere te vinden in de homoseksuele of lesbische gemeenteleden. En omgekeerd geldt voor hen dat de vreemdeling te vinden is in de hetero's om hen heen. De uitdaging is om in elkaar het vreemde te zoeken, zodat de ander een gelijkenis kan worden van het Koninkrijk. Dat vind je niet wanneer de ander helemaal gelijk is geworden aan jou zelf, wanneer alle scherpe kanten eraf geslepen zijn. Het vreemde komt pas dichtbij als het rauw en anders is.

GRENZEN AAN HET GESPREK

Ik voer dus geen pleidooi voor een vlakke harmonie, maar juist voor het doorleven van de confrontatie. Dat gaat soms schoksgewijs, soms ook langs de weg van moeizame verkenningen om te verstaan wat de ander zegt en bedoelt. Maar ook daar is niets nieuws aan. In Handelingen 15 lezen we van een confrontatie met dezelfde vragen, juist omdat we ook daar de vreemdeling tegenkomen. Het ging ook toen niet om de religieuze franje maar om wezenlijke vragen naar de identiteit van de christelijke gemeente en de grenzen van de vrijheid. Tegelijk zie je de apostelen niet verzanden in academische discussies over wat wel en niet mag. Ze getuigen van het werk van God – al is het op een heel andere plaats en wijze dan de anderen verwachtten. En ze vinden met alle verschillen een aantal ethische grenzen waar ze elkaar herkennen.

De wezenlijke vraag in Handelingen 15 is daarmee hoe breed het heil is en hoe groot de genade. Dat is een riskante vraag, want als het breed en grenzeloos wordt, verliest het evangelie ook zijn kritische kracht. Er is altijd ook zoiets als tegenspraak die openbarend zou kunnen zijn. Tegelijk is de boodschap van

genade voortdurend gericht op die volmaakte vrijheid. Zolang mensen beklemd zijn is het heil nog niet volledig. Maar hoe voorkom je de grenzeloosheid? Het is verleidelijk daar de wet tussen te schuiven, maar daarmee zet je de genade klem.

Het gesprek over homoseksualiteit in de kerk zou dus niet moeten gaan over wat wel en niet mag, over grenzen aan het liefdesleven van de een of aan de tolerantie van de ander. Het gesprek zou moeten gaan over de vraag hoe de genade doorwerkt in onze levens. Daarom kunnen we beter getuigen van de weg die God met ons gaat dan dat we discussiëren over de grenzen.

ETHISCHE RICHTLIJNEN VOOR HET GESPREK

Dat wil niet zeggen dat het gesprek over normen en regels niet gevoerd moet worden. Er zijn namelijk fundamentele zaken in het geding, en die hebben alles te maken met hoe we de bijbel zien, hoe we omgaan met menselijke verantwoordelijkheid en met de rol van de kerk om daar al dan niet leiding aan te geven. Maar voordat dat allemaal aan de orde kan komen zijn er eerst andere ethische normen in het geding. Die gaan onder meer over het gesprek zelf. Als daar niet op gelet wordt – of misschien zelfs: als daar niet eerst over onderhandeld is – loopt het gesprek grote kans te ontsporen. Ik wil hier een paar van die richtlijnen noemen.

De eerste richtlijn is dat je elkaar werkelijk als gesprekspartners accepteert. Dit houdt in dat je de ander, al is het maar voor de duur van het gesprek, serieus neemt als iemand die evenveel aanspraak kan maken op de waarheid als jij. Het betekent ook dat je de ander niet als object beschouwt waar je over kunt praten, maar als subject: iemand die meepraat. Een consequentie hiervan is dat niet de één voortdurend wordt beoordeeld door de ander. Dat kan de homo zijn die zich moet verdedigen, maar ook de hetero die het voor zijn of haar geweten niet kan maken alles te accepteren. Als de rolverdeling zo is dat de een zich steeds verdedigt tegen de kritische vragen van de ander, dan is het gesprek onmogelijk geworden.

De tweede richtlijn is dat beide partners even kwetsbaar moeten zijn in het gesprek. Dat vloeit eigenlijk voort uit het principe van de wederkerigheid en het doorbreken van aanval en verdediging, maar het gaat verder dan dat. Het gaat nu ook over de wil om jezelf aan elkaar mee te delen. In veel gesprekken is ook deze kwetsbaarheid eenzijdig, en dan kan het helpen om de vragen om te draaien. Wat aan de homo gevraagd wordt moet in principe ook aan de hetero gevraagd kunnen worden. De vraag ‘hoe ben je zo geworden?’ helpt alleen maar als het een vraag naar beide kanten is.

De derde richtlijn is dat we proberen elkaar in het geloof verder te helpen. Dat is wat anders dan dat we voor elkaar moeten weten of bepalen wat de juiste weg is. Ten diepste is dat altijd een vorm van minachting voor de ander en van onderschatting van de mogelijkheden van Gods Geest. Ruimte laten aan elkaar en respecteren van de verantwoordelijkheid van de ander mag samen gaan met de bereidheid met die ander mee te leven. Dat geldt niet alleen voor het onderlinge

contact; ook voorgangers en kerkenraden hoeven niet de waarheid in pacht te hebben. Vaak voelen ze zich klem zitten in de verantwoordelijkheid overal antwoorden op te hebben. Geestelijk leiding geven is echter niet het uitdragen van zulke antwoorden. Het is dienstbaar zijn aan de geloofsgroei en dat is wat anders. Het is niet noodzakelijk dat je het samen eens wordt. Ook niet als het gaat over geloof en homoseksualiteit. Belangrijker is dat je bij de verschillen elkaar opzoekt en ruimte maakt om elkaar te dienen.